

บทที่ 2

แนวคิด วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของเด็กในการดำเนินชีวิตนอกสถานสงเคราะห์ เด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้ว ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถรวบรวมโดยประกอบด้วย

1. ทฤษฎีและแนวคิดด้านพัฒนาการ
 - 1.1 ทฤษฎีพัฒนาการของ Erik Homburger Erikson
 - 1.2 แนวคิดด้านการพัฒนาการและความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็ก
2. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง
3. สถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้ว
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. ทฤษฎีและแนวคิดด้านพัฒนาการ

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการของ Erik Homburger Erikson

1. การไว้ใจหรือการไม่ไว้ใจขั้นพื้นฐาน (Basic Trust and Basic Mistrust)

ความไว้วางใจพื้นฐานขั้นต้นสุดของคนนั้นอยู่ในช่วงเน้นความสำคัญของปาก และเห็นได้จากการที่เด็กสามารถนอนหลับสบาย กินง่าย และขับถ่ายอย่างสบายๆ ในชีวิตประจำวันแต่ละวันของเด็กนั้นเด็กจะมีช่วงโหม่งของการตื่นมากขึ้นเรื่อย ๆ เด็กก็จะคุ้นเคยกับประสบการณ์ที่ทำให้เขามีความสุขมากขึ้น สภาพการณ์และบุคคลที่ทำให้เด็กเกิดความสุขก็จะเป็นที่คุ้นเคย และเด็กจะสามารถเรียนรู้ว่าอะไรเป็นอะไรได้มากขึ้น เนื่องจากเด็กคุ้นเคยและไว้วางใจแม่ เด็กจะหัดเชื่อมั่นและไว้วางใจคนถึงแม้ว่าแม่จะไม่อยู่ชั่วคราวก็ตาม ปรัชญาการณดังกล่าวเกิดขึ้นได้เพราะเด็กรู้สึกมั่นคงในใจหรือเกิดมี inner certainty เด็กจะไว้วางใจว่าแม่กลับมา กิจกรรมประจำวัน ความคงเส้นคงวา และความต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมของเด็ก ทำให้เกิดพื้นฐานในเอกลักษณ์ในตัวเด็ก ในช่วงนี้เด็กจะเรียนรู้ในเรื่องของการพึ่งและไว้วางใจผู้ใหญ่โดยผ่านการมีประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง และสิ่งที่สำคัญกว่า

นี่คือการเรียนรู้เกี่ยวกับการไว้วางใจตนเอง ความไว้วางใจได้ดังกล่าวจะต้องมีมากกว่าประสบการณ์ตรงกันข้ามซึ่งก็คือการไม่ไว้วางใจ โดยหลักการแล้วเรื่องนี้สำคัญมากต่อการพัฒนาการของมนุษย์

2. การเป็นตัวของตัวเอง ความอาย และการสงสัย (Autonomy, Shame and Doubt)

เด็กจะเรียนรู้ว่าคนอื่นต้องการอะไรจากเขา ตัวเขามีสิทธิ์ข้อผูกพัน ที่จะต้องทำอะไรบ้าง อีกทั้งยังรู้ว่ามีขอบเขตจำกัด ในช่วงนี้จะหาสิ่งใหม่ๆ ทำ ทำให้ต้องเรียนรู้เรื่องการควบคุมตัวเอง และการถูกผู้อื่นคุม ในขณะนี้อย่างผู้ใหญ่จะพยายามสอนเด็กซึ่งเต็มไปด้วยพลังและความอยากรู้อยากเห็น โดยสอนให้รู้จากสิ่งที่เป็นสากล กล่าวคือความอาย ในขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็พยายามสอนให้เด็กฟังตัวเอง ผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กควรจะต้องให้เด็กรู้แนถึงความรู้สึกแท้ๆ ของตนเอง เด็กก็ควรได้รับการกระตุ้นให้มีประสบการณ์ที่เป็นตัวของตัวเอง และเรียนรู้ด้วยว่าชีวิตมีทางเลือกเสรี

ความรู้สึกมุ่งมั่น (will) จะเกิดขึ้นในช่วงนี้ความมุ่งมั่นที่ได้รับการอบรมมาและตัวอย่างของผู้ใหญ่ที่ได้เห็น จะเป็นแหล่งสอนให้เด็กเกิดมีความมุ่งมั่น เด็กจะเรียนรู้จากตัวเองและผู้อื่นว่าเขาคาดหวังอย่างไรในตัวเขาและจะหวังอะไรได้บ้างความมุ่งมั่น (will) เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเรียนรู้อย่างช้าๆ ถึงความจำเป็นของการที่ต้องมีการตั้งกฎตั้งเกณฑ์ ประสบการณ์ของคนจะทำให้ความมุ่งมั่นเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ การได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการรับรู้และความตั้งใจ และการจัดการการพูดออกมา และการไปไหนมาไหน ความมุ่งมั่นเป็นพลังที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

3. ความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative VS. Guilt)

การมีความคิดริเริ่มและเป็นวัยของการขยายความสามารถในการควบคุมตัวเอง และการมีความรับผิดชอบเด็กในวัยนี้จะมีลักษณะก้าวหนากว่าและควบคุมตัวเองได้ดีกว่าทั้งทางกายและทางใจ การก่อตัวของการมีความคิดริเริ่มกับการเป็นตัวของตัวเองทำให้เด็กมีความสามารถในการดำเนินการวางแผนและตั้งใจทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย สิ่งที่ยั่วยุของขั้นตอนนี้คือความรู้สึกผิดซึ่ง อาจจะหลอกหลอน

เด็กกระตือรือร้นจนเกินไปในการบรรลุเป้าหมายต่างๆ เช่น จินตนาการทางเพศ ความก้าวหน้าที่ การใช้กลเม็ดในการบรรลุเป้าหมายในขั้นนี้ เด็กจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และเรียนรู้ เด็กจะพยายามแสดงความสามารถ

เป้าหมาย (purpose) คือส่วนดีของพัฒนาการขั้นนี้ กิจกรรมหลักของเด็กในช่วงนี้คือการเล่นจุดหมายหรือเป้าหมายก็เกิดจากการเล่น การสำรวจ ความพยายาม และความล้มเหลว นอกจากการเล่นทางกายแล้วเด็กยังเล่นเกมในใจด้วย โดยการเล่นบทเป็นพ่อแม่และผู้ใหญ่อื่นๆ ในโลกที่เด็กสมมติขึ้นมา การเลียนแบบผู้ใหญ่เหล่านี้ทำให้เด็กพอจะรู้ว่าการเป็นบุคคลเหล่านี้เป็น

อย่างไรบ้าง การเล่นทำให้เด็กมีโลกที่กึ่งเป็นจริง เด็กจะเรียนรู้ว่าจุดมุ่งหมายของสิ่งต่างๆ คืออะไร นอกจากนี้เด็กยังเรียนรู้ว่าโลกในใจกับโลกภายนอกเกี่ยวพันกันอย่างไร

4. ความขยันหมั่นเพียรกับการมีปมด้อย (Industry VS. Inferiority)

การเป็นคนที่มีความสามารถเกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ ความดี หรือ virtus ของขั้นตอนนี้ผ่านมาก็มีความหวัง ความตั้งใจ และเป้าหมาย สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กเห็นงานในอนาคต ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับว่าสังคมต้องเปิดและให้ความหวังให้เด็กเห็นด้วย ในสังคมปิดเช่น สังคมทาส ย่อมไม่ทำให้คนมีความหวังถ้าฐานะต่ำเพราะไม่มีอะไรจะหวัง ถึงแม้จะไม่เจาะจงนักเด็กในช่วงนี้ก็จำเป็นต้องมีคนแนะแนวเฉพาะเกี่ยวกับวิธีขั้นพื้นฐาน เพื่อให้คุ้มกับวิถีชีวิตแบบ technical ในช่วงนี้เด็กจะพร้อมและตั้งใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องจักร และวิธีการที่เตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ ทักษะที่เด็กพัฒนาความฉลาดและความสามารถในการทำงาน เด็กก็จะอุทิศตนให้กับงาน เพื่อไม่ให้รู้สึกมีปมด้อยและการถดถอยของ ego งานที่ต้องทำในช่วงนี้ก็มีดังต่อไปนี้คือ การไปโรงเรียน การทำงานบ้าน การรับผิดชอบ การเรียนดนตรี การหัดทำของด้วยมือ และการร่วมเล่น การละเล่นต่างๆ รวมทั้งการเล่นกีฬา สิ่งสำคัญก็คือว่าเด็กต้องใช้ความฉลาดและพลังมากมายในการทำงานอย่างมีแนวทางและความรับผิดชอบ

ความรู้สึกมีความสามารถ (competence) นั้น ได้จากการที่สามารถทำงานให้บรรลุผลด้วยดีและในที่สุดเด็กก็จะเกิดมีฝีมือ เด็กในช่วงนี้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิต เด็กจึงควรได้รับโอกาสในการแสดงความสามารถและความฉลาด

5. เอกลักษณ์และความสับสนของเอกลักษณ์ (Identify VS. Identity Confusion)

เด็กวัยรุ่นจะมีความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของตนเอง เด็กเริ่มเรียนรู้ที่รู้สึกว่าตัวเองไม่เหมือนคนอื่น แต่ในขณะเดียวกันก็เตรียมพร้อมที่จะเข้ากับสังคม เด็กจะรู้ตัวเกี่ยวกับคุณลักษณะของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น เด็กจะรู้ว่าตัวเองชอบอะไรหรือไม่ชอบอะไร และรู้จักคาดหวังอนาคตของตนเองและมีพลัง (power) และจุดมุ่งหมาย (goal) ที่จะควบคุมอนาคตของตนเอง ช่วงนี้เป็นช่วงของชีวิตที่คนอยากแบ่งแยกว่าอะไรคือปัจจุบันและตัวเองต้องการอะไรในอนาคต ช่วงนี้เป็นช่วงที่คนเริ่มวางแผนทางอาชีพ

ในช่วงที่เด็กเกิดความรู้สึกสับสนในเอกลักษณ์ เด็กอาจจะรู้สึกว่าตัวเองก้าวถอยหลังมากกว่าก้าวไปข้างหน้า อันที่จริงการทำตัวเป็นเด็กนานๆ ครั้งก็อาจจะดีต่อเขา เพราะการเผชิญกับการเรียกร้องที่ซับซ้อนของสังคมผู้ใหญ่ทำให้ลำบากใจ พฤติกรรมของเด็กในช่วงนี้จะไม่แน่นอนและทำนายไม่ได้ บางขณะเด็กอาจมีความรู้สึกไม่พอใจกับใครเพราะกลัวที่เขาจะทิ้ง

(reject) กลัวผิดหวังและกลัวถูกงูไปในทางที่ผิดบางขณะเด็กอาจจะอยากเป็นผู้ตาม และเป็นผู้รักโดยไม่คำนึงถึงผลของการกระทำ

6. ความสนิทและการแยกโดดเดี่ยว (Intimacy VS. Isolation)

ในช่วงนี้คนจะพร้อมที่จะร่วมเอกลักษณ์กับผู้อื่น เด็กพวกนี้จะวิ่งหาความสนิทสนม (intimacy) การร่วมกันและการเป็นพวกเดียวกัน และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อความสัมพันธ์ทั้งหลายถึงขั้นยอมเสียสละสิ่งที่มีอยู่ เป็นครั้งแรกที่ชนรุ่นนี้จะมีความสัมพันธ์ทางเพศ ชีวิตทางเพศในขั้นก่อนๆ นั้นถูกจำกัดอยู่ในขอบข่ายของการหาเอกลักษณ์ทางเพศ และการต่อสู้เพื่อความใกล้ชิด นอกจากนี้ยังต้องมีความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจได้ จุดอันตรายของช่วง intimacy นี้ก็คือ การอยู่โดดเดี่ยว ซึ่งหมายถึงการชอบอยู่คนเดียวโดยไม่ยอมมีข้อผูกพันกับใครคนใดคนหนึ่ง ถึงแม้ว่าความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นชั่วคราว แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาทางบุคลิกภาพได้เหมือนกัน

ความดี หรือ virtue ของขั้นนี้คือ ส่วนดีของความรักจะเข้ามาในช่วงสนิทสนมนี้ virtue ซึ่งเป็นแบบจักรวาล (universality) และความรัก (love) จะปรากฏออกมาในหลายรูปแบบในช่วงแรกๆ ของขั้นตอน ตัวอย่างของ virtue เหล่านี้ก็มี ความรักของเด็กที่มีต่อแม่ ตลอดจนถึงความรักแบบประเดี้ยวประด้าว (puppy love) ของเด็ก และในที่สุดความรักที่มีต่อคนอื่นๆ แม้ว่าความรักจะปรากฏชัดในขั้นก่อนๆ แต่ความรักที่แท้จริงก็เกิดหลังจากขั้นวัยรุ่น

7. การกำเนิดและการอยู่กับที่ (Generativity VS. Stagnation)

ขั้นเกี่ยวกับการกำเนิดหรือสร้างนี้ คนจะแสดงออกโดยการเป็นห่วงสิ่งที่เกิดมาไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน ผลงาน ความคิด ฯลฯ และการเตรียมสิ่งต่างๆ ไว้สำหรับชนรุ่นหลัง และการถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมเหล่านี้มีความสำคัญต่อทั้ง psychosexual และ psychosocial development ของคน ถ้ามีโอกาสสร้างสรรค์น้อยหรือไม่มีโอกาสสร้างสรรค์ บุคลิกก็จะถดถอยและจะทำให้เกิดความรู้สึกอับจนเฉื่อยชาไม่ภูมิใจในตัวเอง

จุดดีของขั้นนี้คือ ความใส่ใจ (care) การใส่ใจนั้นแสดงออกโดยการเป็นห่วงผู้อื่น และโดยการดูแลผู้ที่ต้องการดูแล นอกจากนี้ก็ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้ สิ่งเหล่านี้ก็ทำได้โดยการเลี้ยงดูเพราะการสอน การสาริต และการเบนคนทั่วไปให้เสียงไปในทางที่ตนสอน มนุษย์นั้นมีความสุขในการสอนตั้งแต่เด็กจนถึงเป็นผู้ใหญ่ การสอนลูกสอนหลานและแม้แต่สัตว์ต่างๆ การสอนทำให้ได้ถ่ายทอดข้อเท็จจริงและเหตุผลจากชนรุ่นหนึ่งไปยังอีกชนรุ่นหนึ่ง การเอาใจใส่และการสอนนั้นมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการอยู่รอดของวัฒนธรรมโดยการรักษาประเพณี ความก้าวหน้าของวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับคนที่เอาใจใส่จนถึงกับใช้ชีวิตในการสอน การสอนยังทำให้รู้ว่าตัวเองมีคนต้องการและตนมีความสำคัญ คนมักจะสะสมความรู้ไว้มากมายในช่วงชีวิต

8. ความซื่อสัตย์และความสิ้นหวัง (Integrity and Despair)

พัฒนาการขั้นสุดท้ายนี้เรียกว่าความซื่อสัตย์ (integrity) ช่วงนี้เป็นขั้นที่คนบรรลุจากการดูแลคุณค่าของ ผลงาน และมีการปรับตัวเข้ากับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของชีวิต ความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากขั้นตอนก่อนๆ ซึ่งทำให้คิดว่าชีวิตมีระเบียบและความหมายในขอบเขตที่กว้างขวาง บุคคลในวัยนี้จะมีวิธีการดำเนินชีวิตที่ตนเองเลือก ถึงแม้ว่าจะตระหนักดีว่าวิธีการดำรงชีวิตของคนนั้นมีได้หลายแนวก็ตาม แนวการใช้ชีวิตที่เป็นอยู่และความซื่อสัตย์ต่อวัฒนธรรม

สิ่งที่ตรงกันข้ามกับความซื่อสัตย์ก็คือ ความสิ้นหวัง (despair) ต่อความผันแปรของชีวิต และต่อสภาพทางสังคมและประวัติศาสตร์ สังคมที่ไม่ให้ความหวังในการก้าวหน้าในชีวิตเท่านี้ที่จะสร้างความสิ้นหวังหรือความหมดหวังในหมู่คนที่ไม่มีโอกาสก้าวหน้า นอกจากนี้ก็ยังมีความรู้สึกที่ต้องเผชิญความตาย ซึ่งชีวิต คนถ้าได้แสดงศักยภาพและได้มีโอกาสทำความดีย่อมจะมีจิตที่จะรับความคิดเรื่องความตายได้ดีกว่า สำหรับคนที่ไม่มีโอกาสแสดงศักยภาพและความดีเท่าที่ควรในชีวิต เพราะชีวิตถูกสังคมบีบคั้นให้อยู่กับที่ ย่อมคลายคอยความตายด้วยจิตที่เหี่ยวแห้ง ซังกะตาย หรือไม่ก็กลัวตาย

แนวคิดด้านการพัฒนาการและความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในการศึกษาถึงความคาดหวังของเด็ก ซึ่งก่อนจะนำไปสู่การพัฒนาเด็ก ผู้ศึกษามีความจำเป็นจะต้องศึกษาถึงความต้องการทางด้านต่างๆ ก่อนจะนำไปสู่การศึกษาด้านพัฒนาการ ซึ่งมีสาระที่น่าสนใจดังนี้

พรอยด์ (จิราภา เต็งไทรรัตน์ และคณะ, 2543, น. 324-325) เชื่อว่า ความต้องการทางร่างกายเป็นความต้องการตามธรรมชาติของคน ซึ่งคนมีัดเทียบกับสัตว์ประเภทอื่นๆ ความต้องการนี้เป็นพลังชีวิต ทำให้คนแสวงหาความสุขความพอใจจากส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Zone) ที่แตกต่างกันไปตามวัย พัฒนาเป็นขั้นตอนตามลำดับเริ่มต้นจากแรกเกิดจนถึงสิ้นสุดในวัยรุ่น

แนวคิดการจัดชั้นความต้องการของมนุษย์ Maslow (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541, น. 109-110) ได้จัดลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์พอสรุปได้ ไว้ดังนี้

1. ความต้องการของร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ความต้องการน้ำ อาหาร อากาศ การพักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ความต้องการทางเพศ คนจำเป็นจะต้องได้รับการตอบสนองด้านร่างกายอย่างเพียงพอ จากนั้นจึงจะเริ่มความต้องการในขั้นต่อไป เพื่อตอบสนองความต้องการด้านนี้ องค์การจะต้องอาศัยการจูงใจด้วยการให้ผลตอบแทนเพื่อให้ร่างกาย สุขสบาย เช่น อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มของใช้ต่างๆ

บ้านพักที่อยู่อาศัย การได้รับการเยียวยารักษาโรค และการมีสภาพแวดล้อมบรรยากาศในการทำงานที่ถูกต้องลักษณะอนามัย

2. ความต้องการความมั่นคงหรือความปลอดภัย (Security or safety needs) เป็นความต้องการในขั้นที่สอง ซึ่งคนมีความต้องการความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หน้าที่การงาน เช่น มีความเป็นอยู่ปลอดภัย ไม่มีอันตรายจากโจรผู้ร้าย ไม่มีการทำร้าย การคุกคาม การเสี่ยงภัย ทำให้ได้รับความเจ็บปวด อันตรายทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนมีหน้าที่การงาน รายได้ ที่มั่นคง สม่าเสมอ มีสวัสดิการ มีบำเหน็จบำนาญ

3. ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (Affiliation or acceptance needs) หรือความต้องการด้านสังคมและความรัก (Social and love needs) เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมื่อบุคคลตอบสนองความต้องการทางร่างกาย และมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยแล้ว ก็จะพัฒนาความต้องการความรักจากบุคคลรอบข้าง ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกของกลุ่ม ของครอบครัว ต้องการได้รับความใส่ใจและเป็นที่รักของเพื่อนบุคคลรอบข้าง

4. ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) เป็นความต้องการการได้รับความนับถือความมีชื่อเสียงเกียรติยศ เพื่อทำให้ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง บุคคลจึงพยายามทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จจนเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าตนก็สามารถทำได้

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Need for self actualization) เป็นความต้องการที่จะใช้ความสามารถสูงสุดที่ตนมีอยู่ ทำในสิ่งที่สามารถจะทำได้ เช่น ความต้องการเป็นเจ้าของกิจการ นักเขียนที่มีชื่อเสียง กล่าวโดยสรุปคือ ความต้องการประสบความสำเร็จ และสมหวังในสิ่งที่ตนหวังหรือต้องการ

1.2 แนวคิดด้านการพัฒนาการและความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็ก

ในการศึกษาเรื่องความคาดหวังของเด็กต่อการใช้ชีวิตในสังคมภายนอกนั้น ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาถึงแนวคิดด้านการพัฒนาการและความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็ก เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเด็กในวัย 7-18 ปี

แนวคิดด้านการพัฒนาการและความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กปกติ ในวัย 7-18 ปี (กรมประชาสงเคราะห์, กองวิชาการและแผนงาน, 2543, น. 20-22)

1. ด้านพัฒนาการของเด็ก

ในด้านความเจริญเติบโตและพัฒนาการทาง ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของเด็กวัย 6-18 ปี แบ่งเป็นในแต่ละช่วงอายุดังต่อไปนี้

วัยเด็กตอนกลาง (Middle Children) อายุประมาณ 6-10 ปี หรือวัยเข้าโรงเรียนจะมีการเจริญเติบโตทางการช้าลงกว่าวัยเด็กตอนต้น แต่ก็ยังต้องการพักผ่อนการทำงานของกล้ามเนื้อและประสาทตาจะดีขึ้น เด็กวัยนี้จะต้องการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ในโรงเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรมกับหมู่คณะ เด็กจะเปลี่ยนความรู้สึกจากการยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางมาเป็นความต้องการทำให้ผู้อื่นพอใจ เด็กวัยนี้มีความกระตือรือร้น อยากหาประสบการณ์ มีพัฒนาการภาษาดี

วัยเด็กตอนปลายหรือวัยแรกรุ่น อายุประมาณ 10-13 ปี จะมีการเจริญเติบโตทางร่างกายเป็นไปอย่างรวดเร็วพอกับระยะวัยทารก สัดส่วนของร่างกายเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ มีลักษณะเพศขั้นที่สองปรากฏขึ้นเรื่อยๆ มีความสามารถในการใช้นามธรรมและสัญลักษณ์เพิ่มขึ้น ชอบอยู่ในหมู่เพื่อนฝูง มีความเห็นว่าหมู่คณะมีความสำคัญมากกว่าครอบครัววัยนี้เป็นวัยที่ปลูกฝังให้มีความร่วมมือ มีความรับผิดชอบและมีความคิดสร้างสรรค์

วัยรุ่น (Adolescence) อายุประมาณ 12-19 ปี เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นทางร่างกายและจิตใจ วัยรุ่นตอนแรกมีความสามารถในการใช้นามธรรมและสัญลักษณ์เพิ่มขึ้น มีจินตนาการมากขึ้น พัฒนาการของเด็กวัยรุ่น เกิดจากการลงมือทำด้วยตนเอง เด็กวัยนี้มักมีข้อขัดแย้งระหว่างความสัมพันธ์ของตนกับพ่อแม่ เนื่องจากให้ความสำคัญต่อความคิดของเพื่อนมากกว่าความคิดของพ่อแม่ เด็กจะเกิดอารมณ์ขึ้นๆ ลงๆ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. ด้านความต้องการพื้นฐานของเด็ก

ในด้านความต้องการพื้นฐานของเด็ก ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางในการพัฒนาเด็ก โดยเด็กทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างรอบด้านและบรรลุถึงศักยภาพของความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ สามารถใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ตามสภาวะความต้องการขั้นพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (สพด.) ทิศทางในการพัฒนาเด็กตามความต้องการพื้นฐานของเด็ก ดังต่อไปนี้

1. เด็กต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูจาก บิดา มารดา บุคคล หรือครอบครัวที่ให้ความรักและความเข้าใจ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้าน อันได้แก่ การพัฒนาทางกาย

จิตใจ ปัญญา อารมณ์ ค่านิยมและเจตคติ โดยเฉพาะในระยะตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา จนถึงอายุ 6 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเป็นระยะสำคัญที่สุดในการวางรากฐานและสร้างเสริมคุณภาพของคน

2. เด็กต้องได้รับสารอาหารอย่างน้อยที่สุดตามความต้องการของร่างกายที่ได้กำหนดไว้ตามวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงในช่วงอายุต่างๆ เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่และแข็งแรงสมบูรณ์ตามปกติในวัยของตน

3. เด็กต้องได้รับการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการและได้รับการป้องกันจากโรคและภัยที่สามารถเลี่ยงได้ เด็กต้องได้รับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคด้วยวัคซีนตามที่ได้กำหนดไว้ตลอดจนได้รับการป้องกันจากโรคติดต่อและไม่ติดต่อ รวมทั้งต้องได้รับการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานในกรณีเจ็บป่วยและได้รับการฟื้นฟูสภาพ

4. เด็กต้องมี ที่อยู่อาศัยที่ถูกลักษณะ ไม่คับแคบจนเกินไป และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ เด็กต้องมีโอกาสและสถานที่วิ่งเล่น ออกกำลังกายและเล่นกีฬา รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการตามวัย

5. เด็กต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างน้อย เพื่อพัฒนาให้มีปัญญา มีคุณธรรมตามหลักศาสนาของตน และมีจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เด็กต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการดำรงชีวิต มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีเจตคติที่จะใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต มีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว สังคมและการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้องเป็นจริง เข้าใจและยอมรับความต้องการ สิทธิ และบทบาทของตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เป็นพลเมืองไทยที่รับผิดชอบ มีคุณภาพและรู้จักอยู่ร่วมกันโดยสันติ

6. เด็กต้องได้รับการพัฒนาให้มีสุนทรียภาพ ชาบซึ่งในความงาม รู้จักรักเข้าใจและอนุรักษ์มรดกและเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยการมีส่วนร่วม สร้างสรรค์และพัฒนาในกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. เด็กต้องได้รับการฝึกอบรม พัฒนาความรู้และทักษะสำหรับการเตรียมการประกอบอาชีพตามความถนัด ความสามารถและความสนใจของตน เพื่อให้พึ่งพิงตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ รวมทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์ในการทำงานที่สุจริตและเหมาะสมกับวัย

8. เด็กต้องมีโอกาสและความสามารถแสดงความคิดเห็นของตนได้ ด้วยจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวมและสาธารณสมบัติ มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งการยึดถือเรื่องความมีวินัยในตนเองและความยุติธรรมในสังคม เพื่อเป็นพื้นฐานของวิถีทางในการดำเนินชีวิตตามครรลองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

9. เด็กต้องมีโอกาสเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานด้านต่างๆ ในสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อันหมายรวมถึงสิทธิในการใช้บริการด้านการป้องกัน การคุ้มครองและแก้ไข การฟื้นฟู และการพัฒนา

10. เด็กต้องได้รับโอกาสในการรับรู้และการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์พื้นฐาน จากรัฐสถาบันสังคมและองค์กรธุรกิจ พร้อมทั้งการมีตัวแทนในการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ดังกล่าวตามความเหมาะสม เด็กต้องได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองต่อการถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยไม่นำมาเปิดเผยต่อสาธารณชนหรือประชาชน และต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่

ในส่วนต่อไปนี้จะศึกษาจะขอนำเสนอความต้องการพื้นฐานและบริการพื้นฐานสำหรับเด็กในแต่ละช่วงวัย ดังต่อไปนี้

ความต้องการเกี่ยวกับพัฒนาการด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม (กรมประชาสัมพันธ์, กองวิชาการและแผนงาน, 2543, น. 24-32)

เด็กต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และได้รับการตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ ที่จะพัฒนาสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้มีความเป็นมนุษย์โดยครบถ้วน ดังนั้น บิดามารดาหรือผู้ปกครองจึงต้องมีความเข้าใจหรือตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ ซึ่งความต้องการของเด็กเกี่ยวกับการพัฒนาการด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมในแต่ละระดับอายุดังต่อไปนี้ (สพด.)

1. ช่วงอายุ 6-12 ปี มีความต้องการด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมดังต่อไปนี้

1.1 ความต้องการให้พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูรักและเข้าใจ ให้การดูแลอย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ โดยตอบสนองความต้องการทางร่างกายให้สัมผัสอ่อนโยนและมีการตอบสนองต่อกันตั้งแต่แรกเกิด

- ต้องการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย

- เรียนรู้ความต้องการของผู้อื่นโดยเฉพาะของเพื่อน ผู้ที่อายุน้อยกว่าและผู้ใหญ่ ที่ตนใกล้ชิดด้วย การรับและควบคุมอารมณ์ได้บ้างแล้ว และเคารพในสิทธิของผู้อื่น

- ต้องการความใกล้ชิดและความรักจากครูและเพื่อน

1.2 ความต้องการโอกาสที่จะฝึกใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ และเคลื่อนไหวร่างกาย การเห็น การสัมผัส รส และกลิ่น การปั่น การวาด รับรู้ในระดับเบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาติ สิ่งรอบตัว ความเป็นไปในชีวิตประจำวัน เรื่องรูปร่าง ลักษณะ สี น้ำหนัก ขนาด ทิศทาง ระยะทาง เวลา จำนวนและลำดับที่ ฯลฯ

- ต้องการเรียนรู้จากสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์

1.3 ต้องการให้พ่อแม่และผู้เลี้ยงดู สังเกตลักษณะการแสดงออกทุกระยะแสดงความเป็นตัวของตัวเองกับพ่อแม่และคนอื่นๆ

- ต้องการเรียนรู้ด้านประสบการณ์

1.4 ต้องการพูดคุย ชักถามในสิ่งที่ตนพบเห็น ต้องการคำอธิบายในเรื่องผิดถูกและฟังเรื่องราวต่างๆ อย่างง่าย

- มีความอยากรู้อยากเห็น ต้องการพูดคุย ชักถาม พร้อมคำอธิบายและการเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวกับประสบการณ์ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมรอบตัวใหม่ๆ และในเรื่องที่ผิดถูกอย่างง่าย ๆ และต้องการคำตอบ

- ต้องการคำอธิบายด้วยเหตุผล

1.5 ต้องการเคลื่อนไหวด้วยการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาประเภทต่างๆ

- การออกกำลังกายและการเล่นที่จำเป็น มีกติกา ทำท่ายความสามารถ

1.6 ต้องการเรียนรู้ความแตกต่างร่างกายเรื่องเพศ

- ต้องการรู้เรื่องกฎระเบียบของสังคมเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องฝึกการรู้จักควบคุมตนเองและสามารถอดใจรอสิ่งที่ต้องการได้

1.7 ต้องการอ่าน การเรียน การฟัง การวาดและการเล่นและแสดง

1.8 ต้องการเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตและเพิ่มความเข้าใจด้านความคิดรวบยอด (Concept) เชิงนามธรรม

1.9 ต้องการแสดงออกด้วยการปฏิบัติ การมีกิจกรรมและรับผิดชอบในหน้าที่ทั้งในครอบครัวและโรงเรียน

1.10 ต้องการทราบผลการกระทำของตน และต้องการความภูมิใจจากผลงานของตน

1.11 ต้องการสร้างสรรค์พัฒนาศักยภาพของตน เช่น ความถนัดทางศิลปะ ดนตรี กีฬา

1.12 ต้องการส่งเสริมให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในงานอดิเรก และกิจกรรมที่สร้างสรรค์

1.13 ต้องการรางวัลและกำลังใจเวลาทำงาน

1.14 ต้องการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น เรียนรู้และยอมรับความแตกต่างของคนอื่น

1.15 ต้องการเข้าใจตนเองและยอมรับตน

1.16 ต้องการเรียนรู้ในการปฏิบัติที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย รวมทั้งสร้างเสริมค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความกตัญญูทวดเวที และการมีสัมมาคารวะ เป็นต้น

2. ช่วงอายุ 12-15 ปี มีความต้องการด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม ดังต่อไปนี้

2.1 ต้องการให้พ่อแม่ผู้เลี้ยงดูรักและเข้าใจ ให้การดูแลอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยตอบสนองความต้องการทางร่างกาย ให้สัมผัสอ่อนโยน และมีการเสนอสนองตอบต่อกันตั้งแต่แรกเกิด

- ต้องการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย
- ต้องการความใกล้ชิดและความรักจากครูและเพื่อน
- ต้องการความเข้าใจและการยอมรับจากพ่อแม่

2.2 ต้องการให้พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูสังเกตลักษณะการแสดงออกทุกระยะ เพื่อตอบสนองและปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงดูให้เหมาะสมกับความสามารถและวัย

2.3 ต้องการการเคลื่อนไหว สำรวจสิ่งแวดล้อม หยิบ จับ ลองเล่น ลองทำ และแสดงความเป็นตัวของตัวเองกับพ่อแม่และคนอื่นๆ

- ต้องการพูดคุย ชักถามในสิ่งที่ตนพบเห็น ต้องการคำอธิบายในเรื่องผิดถูกและฟังเรื่องราวต่างๆ อย่างง่าย ๆ

- มีความอยากรู้อยากเห็น ต้องการพูดคุย ชักถาม พร้อมคำอธิบายและการเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวกับประสบการณ์ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมรอบตัวใหม่ๆ และในเรื่องผิดถูกอย่างง่าย ๆ และต้องการคำตอบ

2.4 ต้องการเรียนรู้ความแตกต่างทางร่างกายเรื่องเพศ

- เรียนรู้ความต้องการของผู้อื่นโดยเฉพาะของเพื่อนที่อายุน้อยกว่าและผู้ใหญ่ที่ตนใกล้ชิดด้วย เรียนรู้การให้ การรับและควบคุมอารมณ์ได้บ้างแล้ว และเคารพในสิทธิของผู้อื่น

- ต้องการเรียนรู้ในการปฏิบัติตน เบื้องต้นที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย

- ต้องการโอกาสที่จะฝึกใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ และเคลื่อนไหวร่างกายในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเป็นมิตร

- ต้องการจำแนกเปรียบเทียบและเชื่อมโยงประสาทสัมผัส การได้ยิน การเห็น สัมผัส รส และกลิ่น การปั่น การวาด รับรู้ในระดับเบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุ ธรรมชาติ สิ่งรอบตัวความเป็นไปในชีวิตประจำวัน เรื่องรูปร่าง ลักษณะ สี น้ำหนัก ขนาด ทิศทาง ระยะ ทาง เวลา จำนวน และลำดับที่ ฯลฯ

- ต้องการเรียนรู้จากสื่อต่างๆ ที่สร้างสรรค์
- ต้องการเรียนรู้ด้านประสบการณ์
- ต้องการคำอธิบายด้วยเหตุผล
- ต้องการเคลื่อนไหวด้วยการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาประเภทต่างๆ
- ต้องการออกกำลังกายและการเล่นที่เป็นทีม มีกติกา ทำท่ายความสามารถ
- ต้องการรู้เรื่องกฎ ระเบียบ ของสังคมเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ฝึกการรู้จักควบคุมตนเองและสามารถอดใจรอสิ่งที่ต้องการได้
- ต้องการการอ่าน การเขียน การฟัง การวาด และการเล่นและแสดง
- ต้องการเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตและเพิ่มความเข้าใจด้านความคิดรวบยอด (Concept) เชิงนามธรรม

2.5 ต้องการแสดงออกด้วยการปฏิบัติ การมีกิจกรรม และรับผิดชอบในหน้าที่ทั้งในครอบครัวและโรงเรียน

- เริ่มทำกิจกรรมเพื่อสังคม

2.6 ต้องการทราบผลการกระทำของตนเอง และต้องการความภูมิใจจากผลงาน ผลงานของตน

- ต้องการรับผิดชอบในการกระทำของตน

2.7 ต้องการสร้างสรรค์พัฒนาศักยภาพของตน เช่น ความถนัดทางศิลปะ ดนตรี กีฬา

2.8 ต้องการเรียนรู้ในการปฏิบัติตนที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย รวมทั้งสร้างเสริมค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความกตัญญูกตเวที และการมีสัมมาคารวะ

2.9 ต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้เหตุผล เพื่อปรับเปลี่ยนความคิด ต้องการเปลี่ยนจากความเชื่อ (belief) ที่ไม่มีเหตุผลมาสู่ความคิดที่มีเหตุผลและยืดหยุ่นได้

2.10 ต้องการใช้เหตุผลตัดสินใจปัญหาและวิธีการปฏิบัติ

2.11 ต้องการฝึกอาชีพ

- 2.12 มีความอยากรู้อยากเห็นและต้องการคำตอบที่เป็นไปได้ในรูปแบบต่างๆ
- 2.13 ต้องการรับรู้และเรียนรู้ซึ่งความขัดแย้งของพฤติกรรมเชิงสังคม
- 2.14 มีความสนใจเพศตรงข้าม
- 2.15 ต้องการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน
- 2.16 ต้องการความมั่นใจในทิศทางที่ตนจะดำเนินชีวิตในอนาคต เช่น ในเรื่องการศึกษา อาชีพ อุดมการณ์ ฯลฯ
- 2.17 ต้องการความมั่นใจในตนเองและความมั่นคงด้านอารมณ์
3. ช่วงอายุ 15-18 ปี มีความต้องการด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมดังต่อไปนี้
 - 3.1 ต้องการให้พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูสังเกตลักษณะการแสดงออกทุกระยะ เพื่อตอบสนองและปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงดูให้เหมาะสมกับความสามารถและวัย
 - 3.2 ต้องการเรียนรู้ในการปฏิบัติตนที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย รวมทั้งสร้างเสริมค่านิยมที่พึงประสงค์
 - ต้องการให้พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูรักและเข้าใจ ให้การดูแลอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยตอบสนองความต้องการทางร่างกาย ให้สัมผัสอ่อนโยนและมีการเสนอสนองตอบต่อกันตั้งแต่แรกเกิด
 - ต้องการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย
 - ต้องการความใกล้ชิดและความรักจากครูและเพื่อน
 - 3.3 มีความสนใจเพศตรงข้าม
 - ต้องการมีเพื่อนต่างเพศ รวมทั้งต้องการมีความสนใจเรื่องชีวิตในครอบครัวและเพศสัมพันธ์
 - 3.4 ต้องการมีอุดมคติหรือปรัชญาชีวิต
 - 3.5 ต้องการเรียนรู้ความจริงของชีวิต ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง
 - 3.6 ต้องการความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการสูง
 - 3.7 ต้องการพัฒนารูจักคิดที่กว้างขวางและลึกซึ้ง
 - 3.8 ต้องการค้นหาและแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ของตนเอง
 - 3.9 ต้องการความเป็นอิสระในการเลือกและตัดสินใจ
 - 3.10 ต้องการและสนใจที่จะแสดงออกด้านกิจกรรมเพื่อสังคม
 - 3.11 ต้องการควบคุมตนเองได้

3.12 ต้องการการยอมรับจากเพื่อนและบุคคลอื่นที่มีความสำคัญต่อตน

3.13 ต้องการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและคาดหวังต่างๆ ทางสังคม

3.14 ต้องการการร่วมกิจกรรม

3.15 ต้องการสร้างมิตรภาพกับบุคคลทั่วไป

3.16 ต้องการความสำเร็จและความภาคภูมิใจในตนเอง

3.17 ต้องการปรับปรุงบุคลิกภาพและคำแนะนำในการปรับตัว

3.18 ต้องการการเตรียมตัวในการรับบทบาทชีวิตคู่ การเป็นพ่อแม่ และเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวต่อไป

3.19 ต้องการเตรียมตัวและคำแนะนำเรื่องอาชีพ

4. ความต้องการทางด้านการศึกษา

ความต้องการพื้นฐานด้านการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาในระบบ ปัจจุบันคือ ประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรณีที่สามรถเป็นไปได้ในระยะต่อไปอันใกล้ การศึกษาขั้นต่ำของเด็กทุกคนควรจะถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้มีเวลาพอสมควรในการเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและป้องกันเด็กเข้าสู่แรงงานก่อนอายุ 15 ปี

5. ความต้องการในการเตรียมเข้าสู่อาชีพ มีข้อสนเทศในส่วนที่เป็นความต้องการของเด็กดังนี้

ในเรื่องการเตรียมเด็กเข้าสู่อาชีพ มีข้อสนเทศในส่วนที่เป็นความต้องการของเด็กมีดังนี้

1. ก่อนเข้าสู่การทำงาน เด็กต้องการได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์และจิตใจ ในระดับที่พร้อมจะทำงานได้ โดยต้องคำนึงถึงชนิดและความต้องการของงานให้สอดคล้องกับอายุและพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็กเป็นรายบุคคลด้วย และเด็กจะต้องไม่ถูกบังคับให้ทำงานหากไม่พร้อมในด้านใดด้านหนึ่งเป็นอันขาด

2. เด็กต้องการงานที่ถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรม เป็นงานสุจริตไม่เสี่ยงต่อสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและจิตใจ เป็นที่ยอมรับของเด็กด้วยความสมัครใจ และของครอบครัว โดยไม่เสียศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

3. ในการทำงาน เด็กจะต้องการความรู้พื้นฐานและความรู้เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานนั้นๆ ด้วย ความรู้พื้นฐานส่วนใหญ่ได้จากการศึกษาภาคบังคับ ส่วนความรู้เฉพาะนั้นควรจะได้จากการฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน และในระหว่างทำงาน เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจและความสามารถที่จะป้องกันตัวเองให้ปลอดภัยในการทำงาน เพื่อปฏิบัติและทำงานให้เกิดผลดีเกิดทักษะความรู้และประสบการณ์ที่จะก้าวหน้าสู่ตำแหน่งงานที่สูงขึ้นต่อไป

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงพัฒนาการและความต้องการของเด็กในวัยที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในครั้งนี้คือ เด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540, น. 330) กล่าวว่าช่วงวัยแรกเริ่มคือระยะอายุประมาณ 12-15 ปี คำว่าวัยแรกเริ่ม แปลจากศัพท์ภาษาอังกฤษ puberty คำนี้มาจากภาษาละติน puberta ซึ่งแปลว่า การเติบโตเป็นหนุ่มเป็นสาว เปลี่ยนสภาวะทางร่างกายจากความเป็นเด็กชายเด็กหญิง ร่างกายเติบโตเป็นผู้ใหญ่เกือบเต็มที่ทุกส่วน ลักษณะพฤติกรรมทางเพศยังไม่โตเต็มที่ผ่านมา ก็เจริญสมบูรณ์และทำหน้าที่ของมันได้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป จึงกล่าวได้ว่าลักษณะเช่นนี้เป็นช่วงเปลี่ยนวัยของชีวิตทางด้านร่างกายการเปลี่ยนแปลงทางกายของเด็กวัยรุ่นเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่นๆ ตามมา เช่น ด้านอารมณ์ ลักษณะสัมพันธภาพกับผู้อื่น สมรรถภาพทางสมอง ทักษะคิด ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ฯลฯ

ส่วนในช่วงวัยรุ่นแท้จริง (adolescence) ประมาณอายุ 15-18, 19-25 นั้น เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ทางร่างกายเต็มที่ เป็นช่วงเปลี่ยนวัยชีวิตทางสังคม อารมณ์ จิตใจ ค่านิยม สังคม จิตใจ ความใฝ่ฝัน ปรัชญา ฯลฯ ความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปต่างๆ เช่น อารมณ์ สังคม จิตใจ ความใฝ่ฝัน ความมุ่งหมายในชีวิต อาชีพ ลักษณะของเพื่อน ลักษณะของคู่ครอง ฯลฯ ในขณะนี้ล้วนเป็นรากฐานของความสนใจ ตั้งแต่ หรือตัดสินใจประพฤติปฏิบัติไปอย่างใดอย่างหนึ่ง

ความต้องการของวัยรุ่น (อายุระหว่าง 12 - 18 ปี)

ความต้องการเด่นๆ ของวัยรุ่นมีมากมายอาจกล่าวถึงไม่หมด จึงขอยกความต้องการบางอย่างมากล่าวถึง ดังนี้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540, น. 360-361)

1. ต้องการความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องอยู่ใต้คำสั่งและคำบังคับของผู้ใด โดยเฉพาะบุคคลผู้มีอำนาจหรือผู้สูงวัยกว่า รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะเด็กวัยรุ่นเชื่อว่าลักษณะที่เป็นเครื่องหมายความเป็นผู้ใหญ่คือ ความเป็นอิสระจากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน
2. ต้องการมีตำแหน่ง (status) รวมทั้งต้องการความสนับสนุน (approval) ทั้งจากผู้ใหญ่และเพื่อนร่วมรุ่น
3. ต้องการแสวงหาประสบการณ์แปลกๆ ใหม่ๆ บางครั้งรวมทั้งความท้าทายตื่นเต้น กลียดความจำเจซ้ำซาก ชอบทดลอง ยิ่งถูกห้ามยิ่งอยากลอง ฉะนั้นระยะนี้ เด็กวัยรุ่นไม่ว่าที่ไหนสมัยใด มักชอบฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ เด็กบางคนอาจชอบลองสิ่งที่ไม่ดี เช่น ยาเสพติด ประพฤติผิดทางเพศ ต่อต้านกฎเกณฑ์ของสังคมและสถาบัน เพื่อจะดูผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร หรือบางคนลองเพื่อประชดชีวิต

4. ความต้องการพวกพ้อง มีกลุ่มก้อน เป็นความต้องการค่อนข้างสูง เพราะการรวมพวกพ้องเป็นวิถีทางให้เด็กได้รับสนองความต้องการหลายประการ เช่น ความรู้สึกอบอุ่นใจการได้รับการยกย่อง หรือรู้สึกว่ามีผู้ที่เข้าใจตน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับตน

5. ต้องการความรู้สึกมั่นคง อบอุ่นใจและปลอดภัย เพราะเด็กมีอารมณ์หวั่นไหวง่าย เปลี่ยนแปลงง่าย สับสนและลังเลง่าย เด็กจึงมีความต้องการเช่นนี้ค่อนข้างสูง

6. ความต้องการความถูกต้อง ความยุติธรรม เด็กถือว่าความยุติธรรมเป็นลักษณะหนึ่งของความเป็นผู้ใหญ่ เด็กจึงให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อความถูกต้องยุติธรรมทั้งในแง่ส่วนบุคคลและสังคม

7. ความต้องการความงามงดงามทางร่างกาย ไม่ว่าวัยรุ่นชายหรือหญิงต้องการให้คนรู้สึกชื่นชมเกี่ยวกับลักษณะของตนสมตามเพศของตนทั้งสิ้น เพราะคิดว่าความงามทางกายเป็นแรงจูงใจให้เข้ากลุ่มได้ง่าย เป็นที่ยอมรับของสังคม และดึงดูดใจเพศตรงข้าม ฉะนั้นจึงให้ความสำคัญใส่ใจต่อการออกกำลังกาย ลักษณะอาหารที่รับประทาน ทรงผม เสื้อผ้า เครื่องประดับ สุขภาพอนามัย ความงามงดงามทางกายนับเป็นส่วนหนึ่งของความภูมิใจและมั่นใจตนเองของวัยรุ่นด้วย

8. ความต้องการประพฤติตนตามบทบาททางเพศของตน เป้าประสงค์เหล่านี้ลึกซึ้งมากในขณะนี้ ผู้ที่มีความรู้สึกที่ตนเอง “ไม่สมชายชาตรี” หรือ “ไม่สมเป็นหญิงสาว” จะรู้สึกไม่แน่ใจและไม่สบายใจเกี่ยวกับตนเอง ความล้าสมัยเช่นนี้ถ้าบังเกิดกับคนใดแล้ว ผู้นั้นย่อมพยายามแก้ไขปัญหา วิธีทางตามแบบที่ตนนิยม

9. ความต้องการเลือกอาชีพ เด็กวัยรุ่นโตพอที่จะมองเห็นความสำคัญของอาชีพนำมาซึ่งสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม อาชีพเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงสถานะความเป็นผู้ใหญ่ การที่คนใดมีอาชีพอย่างไรวินั้นจะต้องมีความรู้เป็นฐาน

จากแนวคิดความต้องการและการพัฒนาการของเด็กอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในขั้นตอนการพัฒนาการของมนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางด้านต่างๆ ตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึงวัยรุ่นกล่าวคือเมื่อวัยเด็กต้องการความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาผู้เลี้ยงดู เมื่อเข้าวัยศึกษาก็ต้องการที่จะปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนและครูภายในโรงเรียน ต่อมาเมื่อถึงวัยทำงานก็ต้องการมีหน้าที่การงานที่มีความมั่นคงปลอดภัยและต้องการที่จะมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่เจริญก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ผู้ศึกษาเห็นว่าความต้องการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับความคาดหวังของเด็กต่อการใช้ชีวิตในสังคมภายนอก ไม่ว่าจะเป็นความต้องการทางด้านร่างกายความต้องการความมั่นคงหรือความปลอดภัย ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ ความต้องการทางด้านสังคมและความรัก ความต้องการการยกย่องและความต้องการความสำเร็จในชีวิต

2. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

ความหมายของความคาดหวัง

ปองฤทัย โชติะยากฤต (2543, น. 12) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความคิดหรือสิ่งที่คาดคิดไว้ว่าจะเกิดขึ้น หรือคาดหมายว่าจะกระทำได้ และปรารถนาจะไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

กนกเรขา สุวรรณกิจ (2545, น. 30) ได้สรุปไว้ว่า ความคาดหวังหมายถึง ความปรารถนาที่จะได้รับสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อนำมาซึ่งความสุขที่เต็มผู้อื่นโดยคาดคะเนจากความสามารถและสภาพของตน

สุขเกษม ธรรมประกอบ (รักษพล วงษ์มวง, 2540, น. 19) ได้อ้างอิงความหมายของ Henry A. Murray ว่าเป็นระดับผลงานที่บุคคลกำหนดหรือคาดหวังจะทำได้ และความคาดหวังนั้นเป็นระดับที่บุคคลปรารถนาไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการทำงานแต่ละครั้ง

Finn (แสงอรุณ ไตรรักษา, 2541, น. 19) กล่าวว่าความคาดหวัง (Expectation) หมายถึง การประเมินค่าบุคคลหรือตนเองด้านจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก ความคาดหวังจึงเป็นแนวทางกำหนดพฤติกรรมที่จะมีต่อบุคคลที่ตนคาดหวังหรือต่อตนเองในลักษณะที่ตนคิดว่าถูกต้อง

จากความหมายที่หลายท่านได้ให้ไว้ อาจกล่าวสรุปได้ว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความคิด ความปรารถนา สิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อนำมาซึ่งความสุขและมีความทัดเทียมกับผู้อื่นโดยขึ้นอยู่กับความสามารถและสภาพของตนเอง

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory)

(<http://www.nrru.ac.th/article/leadership/page2.4.html>, 2550) เป็นทฤษฎีที่มีมุมมองเกี่ยวกับบทบาทของการจูงใจครอบคลุมกว้างขวางทั้งสภาวะ แวดล้อมที่เกี่ยวกับความคิด กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ทั้งหมด โดยสาระทฤษฎีนี้เชื่อว่า แรงจูงใจของมนุษย์จะเกิดขึ้นถ้าตนสามารถคาดหวังได้ว่าเมื่อเกิดการกระทำที่สำเร็จแล้ว ก็จะได้รับสิ่งที่ต้องการได้จากผลการกระทำนั้น ทฤษฎีความคาดหวังเห็นว่า คนเราย่อมมีเหตุผลที่จะคิดว่า ตนต้องทำอะไรบ้างจึงควรได้รับรางวัลผลตอบแทน และรางวัลผลตอบแทนต้องมากเท่าไรจึงลงมือทำงานนั้น อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้มีได้มอง

คำว่า คนคิดอะไร แต่ยังพยายามเชื่อมความคิดดังกล่าวเข้ากับพื้นฐานแวดล้อมอื่นขององค์การ ซึ่งรวมแล้วมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพ

ทฤษฎีความคาดหวังมีอยู่หลายฉบับ (Versions) ที่นักทฤษฎีแต่ละคนนำเสนอโดยมีสาระที่ต่างกันเล็กน้อย แต่ฉบับที่รู้จักยอมรับกันมากเป็นของวรูม (Vroom) และฉบับของพอร์เตอร์ (Porter) กับ ลอว์เลอร์ (Lawler) ที่เห็นพ้องกันว่าแรงจูงใจเป็นผลที่เกิดมาจากความเชื่อ 3 ประการของมนุษย์ ได้แก่

1. เรื่องความคาดหวัง (Expectancy) เป็นความเชื่อที่ว่า 'ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่น' คนที่เชื่อเช่นนี้จึงเห็นว่า เมื่อไรที่ตนตั้งใจทำงานย่อมมีผลงานเกิดขึ้นแน่นอน

2. ความเป็นเครื่องมือหรือตัวการ (Instrumentality) เป็นความเชื่อที่ว่าผลงานที่เกิดขึ้นจากการใช้ความพยายามดังกล่าว จะเป็นเครื่องมือหรือตัวการที่ทำให้ตนได้รับรางวัลตอบแทน

3. ความมีคุณค่าที่คู่ควร (Valence) เป็นความเชื่อที่ว่ารางวัลตอบแทนที่ได้รับดังกล่าวจะต้องมีมูลค่าราคาหรือคุณค่าที่เหมาะสมหรือมีความหมายกับตน

ในบางครั้งคนเชื่อว่า ถ้าตนใช้ความพยายามสูงแล้วก็ต้องประสบความสำเร็จสูงตามไป ด้วย แต่ในบางกรณีแม้จะใช้ความพยายามเพียงเล็กน้อยก็อาจส่งผลกระทบตามมาอย่างมากมาย หรือแม้ว่าจะทำงานหนักและมีผลงานอยู่ในระดับสูงก็ตาม แต่ถ้าผลตอบแทนหรือรางวัลที่ได้รับจากกรณีดังกล่าวไม่เหมาะสม ก็จะทำให้แรงจูงใจของผู้คนนั้นลดต่ำลง ด้วยเหตุที่ว่า ผลงานที่ทำไม่สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ (Instrumental) ให้ได้รับรางวัลตามคาดหวัง มีกรณีตัวอย่าง เช่น การประกอบอาชีพที่มีเงินเดือนเต็มขั้นสูงสุดของบริษัทแล้ว แม้จะเป็นคนมีผลงานดี มาก่อน แต่แรงจูงใจต่องานดังกล่าวก็อาจลดลงได้เช่นกัน

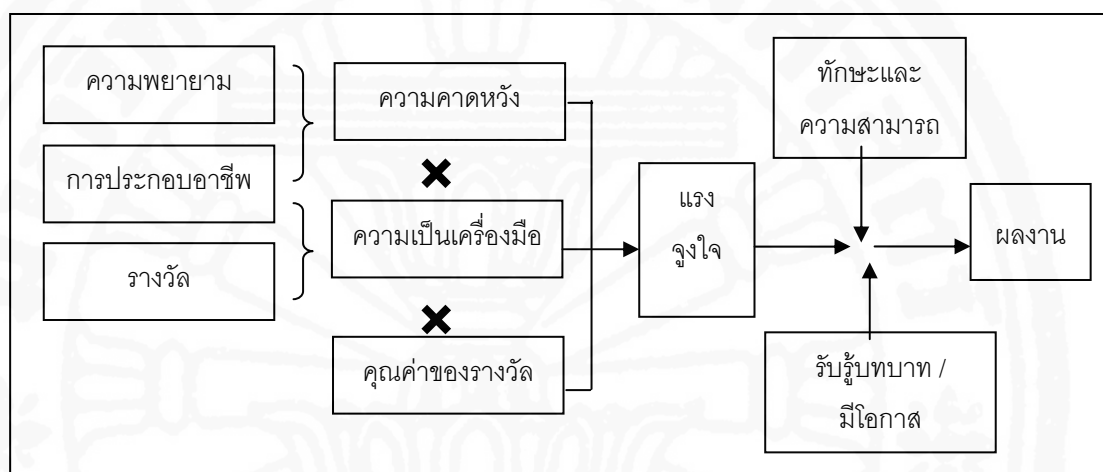
สุดท้ายถึงแม้จะเชื่อว่าการทำงานหนักของตนทำให้ได้ผลงานที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับรางวัลตอบแทนที่เหมาะสมกับผลงานก็ตาม ผู้คนก็อาจมีแรงจูงใจต่ำลงถ้ารางวัลที่ได้รับขาดความมีคุณค่าที่คู่ควร (Valence) กับตน ตัวอย่างเช่น การมอบรางวัลเงินสด 1,000 บาท ให้มหาเศรษฐี พันล้านย่อมไม่มีคุณค่าอะไร แต่ถ้ามอบเงินจำนวนเดียวกันเป็นรางวัลตอบแทนกรรมกรหาเข้ากินค่า ก็จะมีคุณค่าและความหมายมหาศาล เป็นต้น

ทฤษฎีความคาดหวัง จึงสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ว่า

แรงจูงใจเป็นผลคูณที่เกิดขึ้นจากตัวแปรที่เป็นความเชื่อสามประการ ได้แก่ ความคาดหวัง (Expectancy) ความเป็นเครื่องมือ (Instrumentality) และความมีคุณค่าที่คู่ควรของ

รางวัล (Valence) นอกจากนี้ทฤษฎียังยอมรับว่ามีปัจจัยอื่นนอกจากแรงจูงใจที่สามารถมีอิทธิพลต่อผลงาน (Job performance) ที่ออกมา ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1
กรอบความคิดของทฤษฎีความคาดหวัง

ที่มา: Greenberg and Baron, 1997, p. 160

จากภาพอธิบายได้ว่า ถ้าตัวแปรทั้งสามคือ ความคาดหวัง ความเป็นเครื่องมือและ ความมีคุณค่าคู่ควรของรางวัลต่างมีค่าสูง ดังนั้นผลคูณที่ได้ออกมาคือ แรงจูงใจก็จะมีค่าสูงตามไปด้วย แต่ในกรณีที่มีตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งดังกล่าวมีค่าเป็นศูนย์ ดังนั้นผลคูณของตัวแปรทั้งสามที่ได้ ก็ย่อมมีค่าศูนย์ ไปด้วย ซึ่งหมายความว่า กรณีนี้แรงจูงใจที่ได้มีค่าต่ำเป็นศูนย์ ยกตัวอย่างเช่น แม้เด็กจะเชื่อว่า การใช้ความพยายามของตนสูงจะได้ผลสำเร็จของงานออกมาดี ซึ่งส่งผลให้ได้รางวัลตอบแทนที่ดีด้วย แต่ถ้ารางวัลตอบแทนที่ได้รับจริงไม่มีคุณค่าเหมาะสมคู่ควรกับผลงาน หรือ ที่เชื่อว่าควรได้รับแล้วระดับแรงจูงใจของเด็กอาจต่ำลงจนเป็นศูนย์ก็ได้

อย่างไรก็ตามจากภาพดังกล่าว แม้ว่าแรงจูงใจจะมีความสำคัญต่อผลงาน (Job performance) ที่ออกมาก็ตาม แต่ทฤษฎีความคาดหวังยอมรับว่ายังมีปัจจัยอื่นที่มีความสำคัญไม่น้อยต่อผลงาน เช่นกัน ได้แก่

1. ทักษะและความสามารถของ (Skills and abilities) ซึ่งเป็นความจริงว่าแต่ละคนจะเหมาะสมกับงานไม่เหมือนกันเพราะมีความแตกต่างกันทางด้านทักษะและความสามารถ จึงเกิดหลักการทางบริหารว่า “Put the right man on the right job” หรือ “จัดคนให้ตรงกับงาน” ซึ่งจะ

เห็นได้ง่ายจากการคัดนักกีฬา เช่น นักบาสเกตบอลต้องสูง คล่องแคล่วแข็งแรงแต่นักยิมนาสติกไม่สูง แต่คล่องแคล่ว แข็งแรงและทรงตัวดี เป็นต้น

2. การรับรู้บทบาทของตนเอง (Role perceptions) ทฤษฎีความคาดหวังเห็นว่าถ้าเด็กมีความรู้ความเข้าใจต่องานที่รับผิดชอบได้ดี จะทำให้ผลงานดีไปด้วย กล่าวคือ ความเข้าใจบทบาท หน้าที่ในงานหน้าที่ความรับผิดชอบของเด็กต้องตรงกับบทบาทหน้าที่ซึ่งกำหนดโดยงาน ดังนั้น การไม่เข้าใจหน้าที่ที่แท้จริงจึงเป็นปัญหาพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กมีแรงจูงใจถดถอยลงและได้ผลงานที่ไม่ดีด้วยเช่นกัน

3. การได้รับโอกาสในการทำงาน (Opportunities of perform job) แม้ว่าเด็กจะมีความรู้ความสามารถสูง ตั้งใจที่จะทำงาน แต่ถ้าไม่มีโอกาสได้ใช้ความสามารถ เช่น ถูกกำหนดให้อยู่ในงานที่ไม่ตรงกับความสามารถที่มี ถูกกีดกันไม่ให้มีโอกาสแสดงความสามารถเพราะเหตุจากการดูแลของครูภายใน ถูกให้รับผิดชอบงานสำคัญโดยไม่ให้ทรัพยากรสนับสนุนการทำงาน เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของโอกาสทั้งสิ้น ซึ่งมีส่วนกระทบต่อผลงานและกำลังใจของเด็กทั้งสิ้น มีประเด็นสำคัญที่จะกล่าวในที่นี้ได้ว่า ทฤษฎีความคาดหวังถือว่าแรงจูงใจเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่กระทบต่อผลงาน แต่เมื่อแรงจูงใจรวมกับปัจจัยอื่น เช่น ทักษะและความสามารถของความสามารถเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของเด็กและการได้รับโอกาสที่ดีที่เหมาะสมแล้ว เชื่อได้ว่าผลงานของการปฏิบัติงานย่อมดีตามไปด้วย

สรุปได้ว่าความคาดหวังของบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่มีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กันเช่น แรงจูงใจ ความเป็นไปได้ และการให้คุณค่าแก่สิ่งที่ได้รับ และทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าถ้าบุคคลมีความพยายามผลแห่งความพยายามจะนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

3. สถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้ว

พระครูขันตยาภิวัฒน์ ท่านประกอบไปด้วยความเมตตา ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้เริ่มทำการอุปการะเด็กกำพร้าและยากจน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2485 โดยเริ่มจากเด็กประมาณ 10 คน และท่านได้ต่อสู้มาทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นความอดอยากยากจนมีบ้างไม่มีบ้าง ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ของใช้ต่างๆ ขาดเครื่องอุปโภคบริโภค แต่ท่านก็มานะอดทนสอนให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองทุกอย่าง ให้ทุกคนได้รับการศึกษา สอนให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีเป็นเสมือนพี่น้องท้องเดียวกัน สอนให้ทุกคนมีความเป็นระเบียบวินัย มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อยสอนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความขยัน อดทน พยายามต่อสู้เพื่อให้ชีวิตประสบความสำเร็จถึงแม้ว่า

ปริมาณเด็กจะเพิ่มขึ้นถึง 2,366 คน ท่านก็ไม่ย่อท้อ กล่าวกับคณะเจ้าหน้าที่ ครูอาจารย์ ผู้ดูแลเสมอว่า “เมตตา เป็นเครื่องค้ำจุนโลก” คำกล่าวของท่าน ถือเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการสงเคราะห์ เด็กกำพร้า เด็กยากจน เด็กด้อยโอกาส และเด็กมีปัญหาอื่นๆ คณะทำงานทุกคนปฏิบัติตามมาจนปัจจุบัน โดยมีพระครูพิศาลรัตนวิวัฒน์ เป็นหลักในการดำเนินการบริหารจัดการ โดยถือหลักการและเจตนารมณ์ของท่านพระครูขันตยาวิวัฒน์ (ฉบับขันติโก) ที่ว่า “เมตตา เป็นเครื่องค้ำจุนโลก” และเริ่มจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้ว เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2520 ได้จัดตั้งมูลนิธิวัดสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้าและยากจน ช่วยเหลือภิกษุสามเณรของวัดสระแก้ว ต่อมาได้มีการจัดตั้งโรงเรียนวัดสระแก้ว (รุ่งโรจน์ธนกุลอุปถัมภ์) ขึ้นเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2530 โดยพระครูขันตยาวิวัฒน์ (หลวงพ่อบุบ ขันติโก) โดยมีความประสงค์ที่จะให้เด็กกำพร้าและเด็กที่ยากจนที่มาพึ่งร่วมนางของวัดสระแก้วได้เข้าศึกษาเล่าเรียน โดยมีมูลนิธิขันตยาวิวัฒน์เป็นผู้รับรองโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการสงเคราะห์เด็ก

1. เพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาสในด้านปัจจัย 4
2. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาให้กับเด็กทุกคนจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น
3. เพื่อส่งเสริมระเบียบวินัย คุณธรรมให้เด็กอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้ฝึกอาชีพขั้นพื้นฐานตามความสนใจและความ

ถนัด

การพิจารณาเด็กอยู่ในสถานสงเคราะห์

1. เป็นเด็กกำพร้าไม่มีพ่อแม่หรือผู้ปกครอง
2. เด็กที่ครอบครัวแตกแยก เด็กไม่มีที่พึ่ง
3. เด็กที่ครอบครัวยากจนขาดโอกาสทางการศึกษา
4. เด็กที่ถูกทอดทิ้งไม่มีคนดูแล

การส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กทุกคน

เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กวัดสระแก้วทุกคนจะได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีโรงเรียนที่เด็กเข้าศึกษาอยู่ คือ โรงเรียนวัดสระแก้ว

(รุ่งโรจน์ธนกุลอุปถัมภ์) เป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาดำเนินการโดยวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถานที่ได้ให้เด็กได้ศึกษาเล่าเรียน จนจบชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น

ด้านการใช้จ่าย

วัดสระแก้ว ใช้จ่ายสารในการเลี้ยงดูเด็กกำพร้าและยากจนทั้งสิ้นวันละ 7 กระสอบ ค่าอาหาร วันละ 13,000 บาท จ่ายค่าเทอมนักเรียนที่เรียนสูงกว่าประถมศึกษา ค่าไฟฟ้า ค่าเดินทางไปศึกษานอกวัด ค่าเงินเดือนครู เจ้าหน้าที่ และกิจกรรมฝึกอาชีพ เป็นต้น รายได้ของวัด ส่วนใหญ่ได้จากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา

ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

1. กระทรวงศึกษาธิการ
2. กระทรวงสาธารณสุข
3. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
4. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
5. กรมอนามัย
6. กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน
7. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ
8. โรงพยาบาลธนบุรี
9. ประธานกรรมการบริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์
10. บริษัท เอ็มเค เรสโตรองค์ จำกัด
11. ผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง
12. ผู้มีจิตศรัทธาทั่วประเทศ
13. มูลนิธิสมาคมกลุ่มผู้มีจิตศรัทธาประเทศญี่ปุ่น
14. มูลนิธิชิมฟูมุนประเทศมาเลเซีย
15. ผู้มีจิตศรัทธาชาวสวีเดน

บริการที่สถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและยากจน วัดสระแก้ว จัดให้กับเด็กที่เข้ารับการอุปการะ ประกอบด้วย

1. บริการทั่วไป ได้แก่

1.1 ที่อยู่อาศัย สถานสงเคราะห์ ได้แบ่งที่พักอาศัยให้เด็กหญิงและชายแยกบริเวณ เรือนนอน โดยเด็กชายจะมีบริเวณเรือนนอน เป็นอาคารสองชั้น ทั้งหมด 5 หลัง และมีครูดูแลทุก

เรือนนอน ภายในจะมีเครื่องใช้ที่จำเป็น และมีพัดลมเพดาน ส่วนเด็กหญิงจะมีอาคารสามชั้น 1 อาคาร และมีอาคารนอนสองชั้น จำนวน 4 หลัง จะมีครูดูแลอยู่ประจำทุกอาคาร ๆ ละ 2 คน และตอนกลางวันจะมียามรักษาความปลอดภัย

1.2 อาหารเลี้ยงเด็ก วันละ 3 มื้อ ทุกวัน

1.3 เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่สถานสงเคราะห์จัดให้ และเสื้อผ้าที่ได้รับบริจาค

1.4 การดูแล

2. การรักษาพยาบาล

2.1 บริการตรวจสุขภาพประจำปี

2.2 บริการฉีดวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็ก

2.3 บริการตรวจสุขภาพฟัน

2.4 บริการให้การรักษาพยาบาลเด็กที่เจ็บป่วยภายในสถานสงเคราะห์ โดยมีห้องรักษาพยาบาลและเจ้าหน้าที่ และการจัดส่งเด็กเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลภายนอกสถานสงเคราะห์

3. ด้านสังคมสงเคราะห์

3.1 การให้บริการให้คำปรึกษา ด้านการศึกษา อาชีพ และอื่นๆ

3.2 จัดกิจกรรมทัศนศึกษา ตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ

3.3 จัดกิจกรรมวันหยุดตามประเพณี ได้แก่ วันเด็ก วันสงกรานต์ อื่น ๆ

3.4 กิจกรรมโครงการกีฬา

3.5 การจัดหางาน

การปกครองและระเบียบวินัย

การปกครองและการดูแลเด็กได้แยกเด็กออกจากกันอย่างเป็นสัดส่วน โดยเด็กชายจะอาศัยอยู่ในบริเวณวัด ส่วนเด็กหญิงจะพักอยู่นอกเขตวัด โดยมีรั้วและขอบเขตให้เห็นอย่างชัดเจนโดยไม่ปะปนกับเด็กชาย

ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายมีระบบการปกครองที่คล้ายคลึงกัน คือ เด็กที่โตกว่าจะต้องคอยดูแลและช่วยเหลือเด็กที่เล็กในอัตราส่วน 1 ต่อ 10 คน โดยมีเจ้าหน้าที่และครู ที่รับนโยบายเรื่องการควบคุมดูแลเด็ก จากวัดสระแก้วเป็นผู้ดูแลและควบคุมอีกทีหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งแยกงานต่างๆ ออกเป็นหัวหน้าเขตหัวหน้าฝ่าย ผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ ซึ่งฝึกให้เด็กเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานเพื่อฝึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม ตลอดจนเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอีกด้วย

กฎและระเบียบที่เด็กชายต้องปฏิบัติ

ในสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้ว ต.บางเสด็จ อ.ป่าโมก จ.อ่างทอง ผู้ปกครองเด็กและเด็กชาย ที่จะสมัครเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ต้องปฏิบัติตามดังนี้

1. ผู้ปกครองและเด็กชายจะต้องปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ ของทางบ้านพักเด็กชาย และกฎของสถานสงเคราะห์อย่างเคร่งครัด
2. ห้ามเด็กชายออกจากบ้านพักตั้งแต่เวลา 18.00-06.00 น. และถ้ามีการกิจใดๆ ต้องแจ้งให้ครูประจำบ้านได้ทราบด้วย
3. ห้ามนำบุคคลอื่นเข้าบ้านพัก ถ้าเป็นผู้ปกครองมาเยี่ยมต้องแจ้งครูประจำบ้านได้ทราบ เพื่อลงบันทึกบุคคลเข้าบ้านพักด้วยและจะอนุญาตให้ผู้ปกครองค้างคืนกับเด็กชายได้ 2 คืน เท่านั้น
4. เด็กชายทุกคนต้องมีความสุภาพ อ่อนน้อม เรียบร้อย เป็นสุภาพบุรุษที่ดี และเชื่อฟังครูผู้ควบคุมดูแล
5. เด็กชายทุกคนต้องมีสัมมาคาราวะต่อผู้มาเยือนเสมอ พร้อมต้องประนมมือพูดกับแขกซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเด็กวัดสระแก้ว
6. จดหมายทุกฉบับของเด็กชาย ต้องได้รับการตรวจจากครูผู้ดูแลก่อน และถ้าปัญหาเรื่องผู้ชายเกิดขึ้น จะแจ้งให้ผู้ปกครองมารับตัวกลับภูมิลำเนาเดิมทันที
7. ถ้ามีกรณีลักขโมย และผู้ประพฤติตนไม่เหมาะสม จะต้องพิจารณาลงโทษทันที
8. เด็กชายทุกคนต้องเข้าร่วมประชุม สวดมนต์ไหว้พระทำวัตรเย็น นั่งสมาธิ อบรมและเข้าร่วมประชุมทั้งหมด ในวันศุกร์ เสาร์ และวันพระ ของทุกสัปดาห์ โดยหลวงพ่อดุสิตวิศาล รัตนาวัดมณี หรือครูผู้ปกครอง
9. ทุกคนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัดและเกิดการพัฒนาอยู่เสมอ
10. ในเวลาเลิกเรียนหรือโรงเรียนปิดเทอม ทุกคนจะต้องฝึกวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งที่มีอยู่ในโรงเรียนหรือที่บ้านพัก เพื่อเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเกิดการพัฒนาตนเอง

11. ทุกคนต้องช่วยกันดูแล สอดส่อง ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ในฐานะที่ดูแลน้อง
12. การกลับบ้านทุกครั้งต้องขออนุญาตจากครูผู้ปกครอง และต้องมีผู้ปกครองมารับกลับบ้าน และอนุญาตปีละ 1 ครั้ง ๆ ละ 10-15 วัน
13. เด็กชายที่เรียนอยู่ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 2 จะต้องร่วมบรรพชาสามเณรในภาคฤดูร้อน (เดือนเมษายน) และอบรมธรรมะเป็นประจำทุกปี

กฎระเบียบที่เด็กหญิงต้องปฏิบัติ

ในสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้ว ตำบลบางเสด็จ อำเภอบางบาล จังหวัดอ่างทอง ผู้ปกครองและเด็กหญิง ที่จะสมัครเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ต้องปฏิบัติตามดังนี้

1. ผู้ปกครองและเด็กหญิง จะต้องปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ ของทางบ้านเด็กหญิง และกฎของสถานสงเคราะห์อย่างเคร่งครัด
2. ห้ามเด็กหญิงออกจากบ้านพักตั้งแต่เวลา 18.00-06.00 น. และถ้ามีภารกิจใดๆ ต้องแจ้งให้ครูประจำบ้านได้ทราบด้วย
3. ห้ามนำบุคคลอื่นเข้าบ้านพัก ถ้าเป็นผู้ปกครองมาเยี่ยมต้องแจ้งครูประจำบ้านได้ทราบ เพื่อลงบันทึกบุคคลเข้าบ้านพักด้วยและจะอนุญาตให้ผู้ปกครองค้างคืนกับเด็กหญิงได้ 2 คืน เท่านั้น
4. เด็กหญิงทุกคนต้องมีความสุข อ่อนน้อม เรียบร้อย เป็นกุลสตรีที่ดี และเชื่อฟังครูผู้ควบคุมดูแล
5. เด็กหญิงทุกคนต้องมีสัมมาคารวะต่อผู้มาเยือนเสมอ พร้อมต้องประนมมือพูดกับแขกซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเด็กวัดสระแก้ว
6. จดหมายทุกฉบับของเด็กหญิง ต้องได้รับการตรวจจากครูผู้ดูแลก่อน และถ้าปัญหาเรื่องผู้สาวเกิดขึ้น จะแจ้งให้ผู้ปกครองมารับตัวกลับภูมิลำเนาเดิมทันที
7. ถ้ามีกรณีลักษณะไมย และผู้ประพฤติตนไม่เหมาะสม จะต้องพิจารณาลงโทษทันที
8. เด็กหญิงทุกคนต้องเข้าร่วมประชุม สวดมนต์ไหว้พระทำวัตรเย็น นั่งสมาธิ และอบรมทุกวันของแต่ละบ้านและจะเข้าร่วมประชุมทั้งหมด ในวันศุกร์ เสาร์ และวันพระ ของทุกสัปดาห์ โดยหลวงพ่อดวงพระครูพิศาลรัตนวิวัฒน์ หรือครูผู้ปกครอง

9. ทุกคนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัดและเกิดการพัฒนากันอยู่เสมอ

10. ในเวลาเลิกเรียนหรือโรงเรียนปิดเทอม ทุกคนจะต้องฝึกวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งที่มีอยู่ในโรงเรียนหรือที่บ้านพัก เพื่อเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเกิดการพัฒนากันเอง

11. ทุกคนต้องช่วยกันดูแล สอดส่อง ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ในฐานะพี่ดูแลน้อง

12. การกลับบ้านทุกครั้งต้องขออนุญาตจากครูผู้ปกครอง และต้องมีผู้ปกครองมารับกลับบ้าน และอนุญาตปีละ 1 ครั้ง ๆ ละ 10-15 วัน

โครงการ / กิจกรรมที่ส่งเสริมให้กับเด็ก

ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

กิจกรรมที่ดำเนินการ

- กิจกรรมนาฏศิลป์ไทย
- กิจกรรมดนตรีลูกทุ่ง
- กิจกรรมดนตรีไทย
- กิจกรรมกลองยาว
- กิจกรรมเพลงพื้นบ้าน
- กิจกรรมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน
- กิจกรรมแม่ไม้มวยไทย
- กิจกรรมฤๅษีดำดั้น
- กิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย
- กิจกรรมส่งเสริมมารยาทไทย

ด้านการส่งเสริมวิชาชีพ

กิจกรรมที่ดำเนินการ

1. กิจกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลัวยเบรกแตก ฝรั่งคั้นน้ำ ฝรั่งเยลลี่ ทองกววย ผลไม้หยี ฯลฯ

2. กิจกรรมการทำเครื่องประดับเงิน และประดับทอง

3. กิจกรรมการเกษตร การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงปลาทับทิม ปลาเบญจพรรณ พืชผักสวนครัว ไม้ดอกไม้ประดับ

4. กิจกรรมการปั้นตุ๊กตาชาววัง
 5. กิจกรรมการทอผ้า
 6. กิจกรรมการทำดอกไม้จันทน์
 7. กิจกรรมการทำพวงหรีด
 8. กิจกรรมการตัดผม
 9. กิจกรรมเพาะเห็ด ชนิดต่าง ๆ
 10. กิจกรรมวิชาชีพต่างๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างทาสี ช่างซ่อมวิทยุ เป็นต้น
- ด้านการเกษตร กิจกรรมที่ดำเนินการ

- เลี้ยงไก่ไข่
- เลี้ยงปลาเบญจพรรณ
- กลัวยหอม
- การเลี้ยงกุ้งก้ามกราม
- พักทอง
- กลัวยน้ำว่า
- ปลุกผักนึ่งจีน
- มะเขือ
- กะเพรา
- โหระพา
- ดอกสลิด
- พริกสด

ด้านโครงการกีฬา

กิจกรรมที่ดำเนินการ

- กิจกรรมฟุตบอล
- กิจกรรมวอลเลย์บอล
- กิจกรรมเปตอง
- กิจกรรมปิงปอง
- ตะกร้อ

กิจกรรมด้านการกีฬา ส่งเสริมกีฬาต่างๆ ทุกเช้า-เย็น และเสาร์อาทิตย์

ด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

- การบรรพชาสามเณร

ด้านการศึกษา

เด็กที่อยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าและยากจน วัดสระแก้ว ทุกคน จะได้รับการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทวินทร์ อัครศิลากุล (2546, น. บทคัดย่อ) การศึกษาสภาพชีวิต ปัญหาอุปสรรค และรูปแบบความช่วยเหลือเด็กชาวเขาขององค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนา ระบบสวัสดิการที่ถูกต้องเหมาะสมแก่เด็กชาวเขาที่ยากจนและด้อยโอกาส โดยการสัมภาษณ์เด็ก ชาวเขาจำนวน 16 คน แยกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มเด็กที่ดูแลโดยองค์กรพัฒนาเอกชน 5 คน (2) กลุ่มเด็กที่ยังอยู่ในชุมชนและไม่มีโอกาสที่จะศึกษาต่อ 4 คน และ (3) กลุ่มเด็กเสี่ยงที่จะถูก ผลักดันให้เข้าสู่ขบวนการธุรกิจบริการทางเพศและยาเสพติด ทำงานรับจ้างอิสระ 7 คน เป็นหญิง 14 คน ชาย 2 คน อายุระหว่าง 13-15 ปี ประกอบด้วย ชนเผ่าอาข่า ลาหู่ ม้ง เมี่ยน ปกาเกอะญอ ลื้อ ไทใหญ่ โดยคัดเลือกเด็กในพื้นที่เขตอำเภอแม่สาย เมืองเวียงแก่น เชียงของ แม่สรวย เวียงป่าเป้า และอำเภอพาน ได้ผลการวิจัยดังนี้

สภาพชีวิตของเด็กมีสภาพความทุกข์ยากลำบากพื้นฐานที่ใกล้เคียงกัน อันเป็น ผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาประเทศ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจการเมืองทั้งในประเทศ และประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลกระทบให้เด็กชาวเขาต้องดิ้นรนเพื่อช่วยพ่อแม่/ผู้ปกครองในการ ทำงานหาเลี้ยงชีพ โดยกลุ่มเด็กที่องค์กรพัฒนาเอกชนดูแลจะเป็นเด็กที่ค่อนข้างมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะเด็กได้รับการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แต่กลุ่มเด็กที่อยู่ในชุมชนและไม่ได้มีการศึกษา ต่อเนื่องรวมทั้งกลุ่มเด็กที่ทำงานรับจ้างอิสระอยู่ในสถานะที่เสี่ยงสูงมากที่จะถูกชักจูงล่อลวงให้เข้า สู่ขบวนการธุรกิจขายบริการทางเพศและยาเสพติดด้วย

การประเมินตนเอง กลุ่มเด็กที่อยู่ในชุมชนไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อและกลุ่มเด็กที่ รับจ้างทำงานอิสระประเมินตนเองว่า ตนเองไม่มีค่า ไม่มีความสำคัญทั้งต่อตนเองและคนอื่น ซึ่ง สามารถที่จะทำอะไรก็ได้ที่ได้เงินเป็นหลักและไม่เคยได้รับสวัสดิการใด ๆ จากรัฐบาลและองค์กร เอกชนแต่กลุ่มเด็กที่องค์กรพัฒนาเอกชนดูแลจะมองเห็นคุณค่าของตนเอง และมีความมุ่งมั่นที่จะ พัฒนาตนเองและชุมชนของตนเอง

ความยากลำบากที่สุดของเด็กคือ การที่ตนเองและพ่อแม่ไม่มีเงิน รวมทั้งการที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ทำให้ถูกคนเอาเปรียบมาโดยตลอด และความยากลำบากที่เกิดขึ้นเป็นผลจากความไม่รู้ของพ่อแม่อันนำมาซึ่งการไม่มีโอกาสและไม่ได้รับสิทธิในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจการต่อรองเด็กทั้งหมดรู้สึกที่ตนเองไม่มีอำนาจการต่อรองใด ๆ กับบุคคลหรือองค์กรภายนอกเลย และในยามที่มีปัญหา รู้สึกว่าตนเองจะถูกกระทำจากบุคคล/องค์กรภายนอก เด็กที่ดูแลโดยองค์กรพัฒนาเอกชนจะขอคำแนะนำปรึกษาจากครูและเจ้าหน้าที่ขององค์กร ส่วนเด็กที่ทำงานรับจ้างยามที่ขัดแย้งกับนายจ้างจะพึ่งพาปรึกษาเพื่อเป็นหลัก ส่วนเด็กที่อยู่ในชุมชนจะไม่มีที่พึ่งเลย

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เด็กจะไม่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลไกของรัฐในท้องถิ่น และในระดับชาติเว้นแต่เฉพาะกลุ่มเด็กที่ดูแลโดยองค์กรพัฒนาเอกชนที่สัมพันธ์ในเรื่องขอสัญชาติ โดยที่เด็กมีความรู้สึกต่อกฎของรัฐทุกระดับว่าไม่เป็นธรรมต่อเด็กชาวเขาและคนยากจน

เด็กมองว่าวงจรความทุกข์ยากของเด็กชาวเขาก็เหมือนชุมชนชาวเขาทั่วไป คือ เริ่มต้นจากการที่ชนในเมืองพื้นราบมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อชาวเขา ไม่ให้สัญชาติ ไม่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่ได้ได้รับการศึกษา เกิดความทุกข์ยาก โดยเด็กส่วนใหญ่คิดว่าตนเองคงไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรความทุกข์ยากนี้ได้ แต่มีเด็กส่วนหนึ่งคิดว่าเด็กชาวเขาสามารถหลุดพ้นจากวงจรความทุกข์ยากนี้ได้ โดยรัฐบาลต้องให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการที่ถูกต้องแก่เด็ก

กลุ่มเด็กชาวเขาเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ประสบปัญหา และแนวโน้มจะก่อเกิดปัญหาแก่สังคมในอนาคตได้หากไม่มีการป้องกันและแก้ไขปัญหากันอย่างจริงจัง ทั้งนี้จากการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดสวัสดิการที่ถูกต้อง การช่วยเหลือเด็กอย่างต่อเนื่อง ก็สามารถพัฒนาคุณภาพและชีวิตที่มีประสิทธิภาพแก่เด็กชาวเขาที่ยากจนได้

จิตติมา กริฮารี (2545, น. บทคัดย่อ) การศึกษาเรื่อง “ชีวิตการทำงานที่กำหนดได้ของเด็กที่พ้นจากสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ในอดีต สภาพการทำงานและความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ความคาดหวังต่อชีวิตในอนาคตของเด็กที่พ้นการสงเคราะห์จากสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและความสำเร็จด้านอาชีพให้การดำรงชีวิตภายนอกของเด็กประสบผลสำเร็จเพื่อนำเสนอแบบอย่างที่ดีและเสริมสร้างแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตให้กับเด็กสถานสงเคราะห์อื่น ๆ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลแบบเจาะลึกจากเอกสาร การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เด็กที่เป็นกรณีตัวอย่าง จำนวน 10 ราย

ผลการศึกษาพบว่า เด็กเข้ามารับการสงเคราะห์ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันไป ทั้งกำพร้า อนาคตา เร่ร่อนไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู และครอบครัวฐานะยากจน ซึ่งสถานสงเคราะห์ได้จัดบริการต่าง ๆ ที่ครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานให้แก่เด็ก เพื่อให้ได้รับการเลี้ยงดู ค้ำครอง และพัฒนา รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมเสริม ให้เด็กมีการเตรียมความพร้อมรอบด้านในการปรับตัวสู่สังคม เด็กทุกคนพ้นการสงเคราะห์จากสถานสงเคราะห์เมื่อจบการศึกษาตามระดับสติปัญญาและความสามารถของตนเอง โดยการศึกษาในระดับสูงสุดที่สถานสงเคราะห์จัดให้แก่เด็กคือ ระดับปริญญาตรี ซึ่งมีเด็กที่จบการศึกษาระดับนี้ที่พ้นสถานสงเคราะห์ถึง 7 คน จากกรณีตัวอย่าง 10 คน เด็ก 9 คน ทำงานตรงตามวุฒิการศึกษาที่จบมา อีก 1 คน ทำงานไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา แต่เป็นงานที่ตนพึงพอใจ โดยทำงานเป็นพนักงานบริษัท 4 คน พนักงานโรงพิมพ์ 1 คน พนักงานธนาคาร 1 คน พนักงานรัฐวิสาหกิจ 1 คน ข้าราชการ 2 คน และลูกจ้างชั่วคราวในหน่วยงานราชการ 1 คน เด็กมีความคาดหวังต่อวิถีชีวิตในอนาคตที่คล้ายคลึงกัน คือ มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีฐานะมั่นคง และมีครอบครัวที่อบอุ่น โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและความสำเร็จในด้านอาชีพและการดำเนินชีวิตของเด็กอยู่ 2 ประการ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความมุ่งมั่นในตนเองหรือจิตสำนึกส่วนตัว และปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ ครอบครัวเดิม ครอบครัวใหม่ของตนเอง การเลี้ยงดูและแรงจูงใจจากผู้เลี้ยงดู การยอมรับและการรับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง และระบบการให้บริการของสถานสงเคราะห์

เพื่อให้เด็กในสถานสงเคราะห์คนอื่น ๆ ที่ต้องพ้นเกณฑ์การสงเคราะห์สามารถปรับตัวด้านอาชีพและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกสถานสงเคราะห์ผู้ศึกษาจึงเสนอให้สถานสงเคราะห์จัดระบบให้ติดตามผลเด็กที่พ้นการสงเคราะห์อย่างใกล้ชิดและมีประสิทธิภาพ มีการจัดกิจกรรมและโครงการที่เอื้อต่อการพัฒนาตัวตนของเด็กไปในทางที่ใฝ่ดี มีการคัดกรองและฝึกอบรมบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน และนำเสนอให้สถานสงเคราะห์อื่นที่มีเด็กในช่วงวัยนี้ จัดระบบการให้บริการสำหรับเด็กที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เด็กได้เรียนรู้ชีวิตและเตรียมความพร้อมรอบด้านอย่างเหมาะสมที่จะปรับตัวในสังคม จากสภาพชีวิตจริงที่เด็กต้องเผชิญเมื่อออกสู่สังคมภายนอก

ดร.ณิ มณีสวานิช (2545, น. บทคัดย่อ) ทศนะของเด็กกับการจัดสวัสดิการสังคม สงเคราะห์ในสถานแรกรับเด็กชายบ้านปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมดำเนินงานสถานสงเคราะห์เด็ก กรมประชาสงเคราะห์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

จากเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เด็ก วัย 7-18 ปี ในส่วนภูมิภาคของกรมประชาสงเคราะห์ รวม 11 แห่ง จำนวน 85 คน และเจ้าหน้าที่ขององค์กรภาคเอกชนในจังหวัดที่เป็นที่ตั้งสถานสงเคราะห์ เด็กที่เก็บข้อมูล จำนวน 8 องค์กร รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ และนำเสนอรายงานในรูปพรรณนา ผลการศึกษามีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ในการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็ก กรมประชาสงเคราะห์ ที่มีอยู่เป็นการดำเนินงานในรูปของการสนับสนุนสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกินให้แก่เด็กโดยตรง และให้เพื่อใช้ประโยชน์ของสถานสงเคราะห์ การสนับสนุนเงินค่า ขนมหเด็ก เงินทุนการศึกษา เงินค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานสงเคราะห์ การสนับสนุนด้าน บุคลากร การสนับสนุนด้านวิชาการ การจัดบริการให้แก่เด็กในสถานสงเคราะห์และสนับสนุนให้ เด็กอยู่ในครอบครัว

2. ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมดำเนินงานในสถานสงเคราะห์เด็ก กรมประชาสงเคราะห์ของภาคเอกชน แยกเป็น 2 มุมมอง

- มุมมองของเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์ บางคนมีความเห็นว่ามีผลกระทบต่อกิจกรรมประจำ และเวลาส่วนตัวของเด็ก กิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการ ไม่เหมาะสมกับเด็ก อีกทั้งการมีผู้เข้ามาเยี่ยมชมหรือมาจัดกิจกรรมให้เด็กมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานประจำของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้อาจเกิดจากความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่และภาคเอกชนที่เข้ามาร่วมปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์

- มุมมองภาคเอกชน ส่วนใหญ่เห็นว่าสถานสงเคราะห์ให้ความร่วมมือดี การทำงานติดตามประวัติเด็ก การฟื้นฟูครอบครัว การส่งเด็กกลับไปยังบ้านเป็นงานที่ต้องใช้เวลา การเบิกจ่ายเงินช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็กในสถานสงเคราะห์เอกชนยังมีความล่าช้า การตอบขอบคุนให้ผู้บริจาคเงินและสิ่งของควรรวดเร็ว และการใช้เงินช่วยเหลือจ้างพี่เลี้ยงควรคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถ

สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ คือแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็ก กรมประชาสงเคราะห์ โดยสถานสงเคราะห์จะต้องสร้างเครือข่ายร่วมดำเนินงานกับสถานสงเคราะห์ ทำสถานสงเคราะห์ให้เป็นสถานสงเคราะห์เปิด ต้องทำการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ ควรใช้ประโยชน์จาก คณะกรรมการประจำสถานสงเคราะห์ระหว่างภาครัฐและเอกชนอย่างจริงจัง และควรร่วมงานกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งครอบครัวเดิมหรือจัดหาครอบครัวใหม่ให้เด็ก ทั้งนี้การมี

ส่วนร่วมควรดำเนินการตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามผลและประเมินผล และต้องให้เด็กได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้ศึกษาเคยปฏิบัติหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ในสถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ดเป็นเวลา 6 ปี และจากการที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ทักษะของเด็กกับการจัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ในสถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาได้รับจากประสบการณ์การทำงานตลอดทั้งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการพัฒนาปรับปรุงการบริการด้านปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ โดยการจัดระบบการตรวจสอบเพื่อให้การจัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ในด้านนี้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของเด็กอยู่เสมอ
2. ควรจัดให้มีการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้แบบการเรียนการสอนอย่างเต็มรูปแบบ และเป็นการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและต่อเนื่อง
3. ด้านการฝึกอาชีพ ควรจัดระบบการฝึกอาชีพ ให้มีประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้น และสามารถให้เด็กได้นำไปประกอบอาชีพได้ ควรจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเป็นหลักสูตรที่มีใบรับรองการฝึกวิชาชีพจากหน่วยงานราชการ
4. ควรมีบริการด้านการให้คำแนะนำปรึกษาแก่เด็กอย่างต่อเนื่อง
5. สนับสนุนให้เด็กทุกคนได้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาและฝึกวิชาชีพหรือให้มีพื้นฐานตามความสามารถของเด็ก
6. ควรจัดกิจกรรมกลุ่ม ด้านสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน โดยนักสังคมสงเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ
7. ควรรณรงค์ให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้และมีความตระหนักในเรื่องสิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
8. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำ “โครงการ” ที่มีการกำหนดเป้าหมายการทำงานในลักษณะของการฟื้นฟูสภาพและพัฒนาครอบครัวของเด็กในชุมชนต่าง ๆ อย่างจริงจัง

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้น เด็กที่มีช่วงวัยอยู่ในระดับวัยรุ่นจะเมื่อต้องการเผชิญกับสังคมภายนอก ที่เด็กต้องดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองเด็กจะแสดงให้เห็นถึงความต้องการ ความกลัวในรูปแบบต่างๆ อย่างมากมาย จะเห็นได้ชัดอย่างหนึ่งคือเด็กต้องการในเรื่องของความปลอดภัยในการมีความมั่นคงของชีวิตในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการทำงานเพื่อหารายได้ การมีโอกาสด้านการศึกษาศึกษาเล่าเรียน การได้อยู่กับครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กส่วนใหญ่จะมีความคาดหวังเป็นอย่างมาก

5. กรอบแนวคิดในการศึกษา

